

Building and Dwelling: Ethics for the City

Meriç Kırmızı¹

ORCID: 0000-0002-9590-180X

Richard Sennett

Building and Dwelling: Ethics for the City

İngiltere, 2019, Penguin Books, 368 sayfa.

Türkçede daha önce yayımlanmış *Karakter Aşınması* (2002), *Kamusal İnsanın Çöküşü* (2003) ve *Ten ve Taş* (2002) gibi kentsel toplumsal tarih niteliğindeki eserleriyle belli bir okur kitlesi edinmiş toplumbilimci Richard Sennett'in ilk baskısı 2018'de yapılan, *Building and Dwelling: Ethics for the City* adlı eseri henüz Türkçeye çevrilmedi. Bu nedenle, Penguin Kitabevi'nin 2019'da özgün dilde yaptığı baskıdan okuduğumuz, ama Türkçeye ivedilikle çevrileceğini öngördüğümüz bu son kitabında Sennett genel geçer izleği olan kent ve insan ilişkisine odaklanıp, öncelikle bugüne kadarki çalışmalarının derli toplu bir özetini sunuyor. Bunu yaparken, geçerli kentsel düzene ilişkin sorunları da saptıyor (birinci ve ikinci bölümler). Ardından, açık kent kavramsallaştırmasıyla kent planlamasına yönelik biçimsel önerilerini, kendi planlamacılık deneyimlerinden de yararlanarak paylaşıyor (üçüncü ve dördüncü bölümler).

Kitabın ana başlığı belki "Yapı ve Konut" diye çevrilebilir. Bu ikisi Sennett'e göre çok yakın, birbirlerini bütünleyen, ama farklı anlamlar taşıyan sözcüklerdir. Yapı kentsel yapıyı çevreye gönderme yapar ve fiziksel mekânı gösterir. Konut ise, insanların barınma gereksinimlerini karşılamak için yapıları yaşanılan yerlere dönüştürmesiyle ortaya çıkan toplumsal mekânlardır. Sennett bu ayrımı kitabın başlığına taşır ve örneğin, Şanghay'la ilgili bölümde oradaki konut anlayışının toplulukların yaşadığı yatay yapılardan bireysel-leştirilmiş apartman dairelerine dönüşmesinin yerinden ettiği insanlarda yarattığı sorunlardan söz ederken olduğu gibi bu ayrıma kitap boyunca arada göndermeler yapar (Sennett, 2019, s.112-113). Buna karşılık, kitabın genelinde aynı ayrımı dile getirmek için, daha tarihsel sözcükler olan *ville* (fiziksel kent

¹ Dr. Öğr. Üyesi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, E-mail: merickirmizi@gmail.com

ya da yer) ve *cit 'yi* (toplumsal kent ya da insanlar) kullanmayı yeğlemiştir. Kitabın ilk bölümleri bu ikiliğin kentin tarihsel gelişimi içerisindeki belli dönüm noktalarında birbiriyle nasıl ilişkilendiğinin, nasıl birbirlerine yakınlalışıp, uzaklaştıklarının usta bir anlatısıdır.

Bölümlere ilişkin birkaç notu aktarmadan önce Sennett'in kitabının felsefi çerçevesine ilişkin de birkaç Őey eklemek yerinde olur. Sennett'in bu kitabın ana sorusunu ve yapısını oluştururken başvurduğu, farklı çağlardan birkaç önemli düşünür var: Kant, Jane Jacobs ve Hannah Arendt gibi. Bunların yanında, Anderson, Durkheim, Mumford, Simmel ve Tönnies gibi sosyologlardan, Aristoteles, Bachelard, Engels, Goethe, Heidegger ve Tocqueville gibi d ş n rlere, Haussmann, Le Corbusier, Cerd  gibi kent plancılarından, Braque ve Picasso gibi ressamlara, Balzac, Dosoyevski ve Rilke gibi edebiyatçılara göndermeler yaparak, okuru kenti odağa alarak yazılmış bir uygarlık tarihine davet eder. Kitabın alt başlığı, "kent için etik kurallar"dır ve Sennett'in bu kitapla yapmaya çalıştığı Őey gerçekte, bugünün gitgide büyüyüp, karmaşıklaşan kentlerinde buluşan birbirlerinden çok farklı insanların birbirlerinin boğazına sarılmadan, sorunsuzca bir arada yaşaması nasıl olanaklı olabilir sorusuna yanıt aramaktır. Sennett kendisi ise, kitabın sorusunu Őeyle dile getirir: "etik değerler kentin tasarımıni biçimlendirebilir mi?" (Sennett, 2019, s. 17).

Sennett bu soruyu kentle ilgilenen herkes için kendi bakış açısından yanıtlatırken, yalnızca tasarım ve planlama araçlarından söz etmez. Politik ipuçları da verir; Kant, Tocqueville, Jacobs ve Arendt gibi düşünürler de bu noktada devreye girer. Aynı zamanda, Sennett kitapta kendi araştırmacı ve pratisyen kimliğinin gelişiminden de söz eder. Başta uzunca bir süre kentin mahallelerinin küçük topluluklarını öven Jacobs'un etkisinde kaldığını, ama sonra göçmenlerle kalabalıklaşmış ve bağdaşık (homojen) yapısını yitirmiş günümüz kentleriyle ilgili sorularına doğru yanıtlar bulabilmek için, ustasını aşması gerektiğini fark ettiğini açıklar. Bunun  zerine kozmopolitlik ve demokrasi gibi belli başlı kavramlarda arayışını sürdürür. Örneğin, Kant'ın 1784'te yazdığı bir makalesinde kozmopolit insanı nasıl ele aldığına bakar. Kant'a göre, kozmopolit insan bir tür evrensel yurttaştır ve herhangi bir yer ya da insan topluluğuyla kendini  zdeşleştirmez, çünkü insanoğlu başkalarıyla "topluma karşı sosyallik" (*unsocial sociability*) diye özetlenebilecek çelişkili bir ilişki içindedir (Sennett, 2019, s. 295).

Sennett Kant'ın tanımının izinde, ustası Jacobs'ta bulamadığı yanıtı ile riki yaşında Arendt'in tanımıyla, içinde insanların özel koşullarından özgürleşmiş ve eşit olarak tartışabildikleri "kamusal alan" kavramında bulur (Sennett, 2019, s. 299-230). Kamusal alanın gerçekleşmesi için, insanların bir

araya gelip, etkileşimde bulunabilecekleri açık kentsel biçimler gereklidir ki Sennett'e göre, kendisi gibi plancılara orada iş düşer. Tocqueville'nin anladığı anlamda bireysel özgürlükleri ön plana çıkararak ve çoğunluğun egemenliğiyle sınırlandırılmamış bir demokrasi anlayışı ise, kamusal alanın siyasal önkoşuludur. Kamusal alanı önemseyen Sennett, postmodernizmle birlikte yaygınlaşan ve insanlar arasındaki ayrılıklara vurgu yapıp, onları bölen kimlik siyasetine bu eserinde hiç yüz vermez. Kimlik siyaseti ve çok-kültürlülük gibi ideolojilerle biçimlendirilmiş bir kent siyasetine karşı konumlanışı bizce kitabın övgüye değer birkaç önemli yönünden biridir.

Peki, günümüzün yersiz yurtsuz ve göçebe insanı yabancı coğrafyalarda nasıl yaşamını sürdürebilir? Sennett bu sorunun yanıtını, yani açık kentin toplumsal boyutunu, "yetkin kentli" başlıklı yedinci bölümde ele almadan önce, insanların geçmişte kentteki yabancılara verdikleri olumsuz tepkileri okura anımsatır. Buna göre, geçmişte insanlar ya Heidegger örneğinde olduğu gibi kendileri toplumdan kaçarlar, ya da kendileri gibi olmayanları on altıncı yüzyıl Venedik'inin Yahudi gettosu örneğinde olduğu gibi dışlar ve yalıtırlardı (Sennett, 2019, s. 130-135). Bugün kitapta sözü edilen soylulaştırma süreçleri ya da Googleplex örneğindeki gibi teknolojik gelişmeler yardımıyla gettonun toplumsal sınıfların ayrıştırılmasına dayalı çağdaş türleri hâlâ kentlerde gözlemlenir.

Sennett Kolombiya'nın tehlikeli Medellin kentinde kendisi ve eşi Saskia Sassen'e rehberlik eden ve tehlikelerle dolu kentte ayakta kalmayı başarmalarıyla yetenekleri nedeniyle *street smart* diye nitelediği gençlerin bu yeteneklerinin yerel sınırları aşmasının güç olduğu saptamasında bulunur. Bir göçmenin yabancı bir coğrafyada aynı şeyi başarabilmesinin yolunun, yürümek, yanal hesap tutmak, konumlandırmak, ölçeklendirmek gibi yürümeye ilişkin bilgilerini geliştirmesinin yanında, yabancılarla nasıl konuşacağına ilişkin doğru diyalog pratiklerini benimsemesi olduğunu savunur. Ek olarak, göçmenlerin yerlerinden edilmeleriyle yaşamlarında oluşan kesintiyle baş etmek için edinmek zorunda kaldıkları yaşam bilgisinin bütün insanların işine yarayabileceğini düşünür.

Kitabın önemli bir savı, hem insan yaşamı açısından, hem kentsel planlama açısından kolaycılığın, kullanıcı-dostu olan her şeyin ne insana, ne de kente gerçek anlamda bir yararı olmadığıdır. Sennett insanları güçlüklerin, engellerin, bitmemiş biçimlerin, kesintilerin uyanık ve dirençli tuttuğunu ve ancak, bu yolla insanların kendilerini geliştirebildiklerini düşünür. Tersine durumda, insanların yaşamı anlamsızlaşırken, kentsel yaşam da sönükleşir. Bu nedenle, "beş açık biçim" başlığı altında bir toplumbilimciden daha çok, kent planlamacılarına ve mimarlara çekici gelebilecek olan sekizinci bölümde

önerdiği: agora gibi kamusal alanlar, imleyiciler, gözeneklilik, bitmemiş biçimler ve tohum planlaması gibi biçimsel yöntemler açık bir *ville* yaratmanın gereklilikleridir. Yazarın altıncı bölümde işlediği sürtünmesiz ortam anlayışından farklı olarak, kent bu açık biçimler aracılığıyla, "yineleme ve durağan biçim günahlarını işlemekten kaçınıp, içinde insanların toplu yaşama deneyimlerini güçlendirip, derinleştirebilecekleri maddi koşulları yaratır." (Sennett, 2019, s. 241).

Son olarak, dokuzuncu bölümde *ville* ve *cit * ayrımını kapatmanın, ortaklaşa üretim, insan ögesini dışlamayan makineler ve "uzman çıkışı" diye nitelendiği demokratik bir planlama tutumuyla, yani uzmanların yardımcı oldukları kentsel topluluklara güvenip, onları bir noktadan sonra tek başlarına ortadaki işten sorumlu olacak biçimde yalnız bırakmasıyla sağlanabileceğini söyler. Bu anlamda, Sennett'in önerdiği açık kent aynı zamanda bütün çarpıklıklarından arındırılmamış, aşırı planlanmamış ve alçakgönüllü bir kenttir ve yazar kent planlamacılarının bu kentin oluşumuna katkısını da yine alçakgönüllü bir yardımcılıkla sınırlar. Böyle bir kent hedefi geçmişteki ilk kent planlaması örneklerinde gözlemlenen tepeden inmeci, tektipleştirici anlayışın yanlışlıklarından kaçınabilecektir. Böylece, kitabın sorusunun yanıtı olan açık kentin etiği olarak, "anlam açıklığı yerine, anlam zenginliği" (Sennett, 2019, s. 302) elde edilebilir.

Sennett bu eseriyle kente ilişkin bütün bilgi birikimini, çözümlemelerini ve önerilerini kent araştırmacıları, kent yöneticileri ve bu alandaki öğrenciler gibi ilgili olabilecek kitlelerle paylaşmıştır. Açık kent kavramının çağrıştırdığı açık toplum kavramının liberallerce sıkça kullanılmış olması, bizlere keşke, Sennett "açık" sözcüğü yerine, ideal kentini tanımlamak için başka bir tanımlama seçseydi diye bir parça düşündürdüyse de, her koşulda bu kitap kent çalışmalarını açısından çok değerli bir başvuru kitabı niteliğini taşımaktadır.